ĢENERĀLADVOKĀTA M. POJAREŠA MADURU [*M. POIARES MADURO*] SECINĀJUMI,

sniegti 2008. gada 22. maijā [1]

1. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet no apelācijas sūdzības par lēmumu, ko pieņēmusi *Bács-Kiskun Megyei Bíróság* (Bāčas–Kiškunas apgabala tiesa) (Ungārija), kā komerctiesa izskatot ar sabiedrību tiesībām saistītu lietu. Tas attiecas uz komandītsabiedrību, kas vēlas pārcelt savu galveno mītni no Ungārijas uz Itāliju, bet vēlas saglabāt Ungāriju kā reģistrācijas vietu, lai tās tiesisko stāvokli turpinātu noteikt Ungārijas tiesību akti. Tomēr komerctiesa, pildot savu komercreģistra uzturēšanas uzdevumu, atteicās reģistrēt jauno adresi, jo šāda pārcelšana nav iespējama saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem. Tā uzskatīja, ka uzņēmums, kurš vēlas pārcelt savu galveno mītni uz citu dalībvalsti, vispirms ir jālikvidē Ungārijā un pēc tam jādibina no jauna saskaņā ar otras dalībvalsts tiesībām. Apelācijas stadijā *Szegedi Ítélőtábla* (Segedas apelācijas tiesa) lūdza Tiesas palīdzību, lai varētu izlemt, vai attiecīgās Ungārijas tiesības ir saderīgas ar tiesībām veikt uzņēmējdarbību. Turklāt iesniedzējtiesa uzdod vairākus jautājumus saistībā ar EKL 234. panta piemērošanu.

1 — Oriģinālvaloda — angļu.

I — Lietas fakti un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

2. *Cartesio* ir "betéti társaság" (komandītsabiedrība), kas dibināta saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem ar juridisko adresi Bajā (Ungārijā). Tai ir divi dalībnieki, kas abi ir Ungārijas pilsoņi un rezidenti: komandītsabiedrības biedrs, kura pienākums ir ieguldīt zināmu naudas summu un kurš ir atbildīgs tikai šīs summas apmērā, un kompanjons, kurš atbild par visiem komandītsabiedrības parādiem [2].

3. 2005. gada 11. novembrī *Cartesio* komerctiesā iesniedza pieteikumu ar lūgumu grozīt komercreģistra atzīmi, par tās reģistrācijas adresi norādot "21013 *Gallarte* (Itālija), *Via Roma* Nr. 16". Komerctiesa tomēr noraidīja *Cartesio* iesniegumu. Tā uzskatīja, ka saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem sabiedrības nevar pārcelt galveno mītni uz citu dalībvalsti un vienlaicīgi saglabāt savu tiesisko stāvokli tā, ka

2 — Neraugoties uz to, ka *Cartesio* tiesiskais statuss ir komandītsabiedrība, uzdotie jautājumi saskaņā ar Ungārijas tiesībām ir saistīti gan ar komandītsabiedrībām, gan sabiedrībām. Tādēļ jautājumu interpretācijai un attiecībā uz pašu *Cartesio* tiks lietots plašākais termins "sabiedrība". Tāpat jēdziens "dibināšana" ir jāsaprot attiecīgi kā komandītsabiedrības reģistrēšana vai dibināšana.

uz to attiecas Ungārijas tiesības. Ja *Cartesio* vēlas pārcelt savu galveno mītni, tā vispirms ir jālikvidē Ungārijā un no jauna jādibina atbilstoši Itālijas tiesību aktiem.

4. *Cartesio* iesniedza apelācijas sūdzību *Szegedi Ítélőtábla* (Segedas apelācijas tiesa) par komerctiesas lēmumu. Šī tiesa uzdeva Tiesai šādus jautājumus prejudiciāla nolēmuma sniegšanai:

"1) Vai otrās instances tiesa, kurā iesniegta apelācijas sūdzība par komerctiesas (*cégbíróság*) lēmumu lietā par reģistrācijas atzīmes grozīšanu, ir tiesīga iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar EKL 234. pantu, ja nedz lēmuma pieņemšanas procedūra komerctiesā, nedz apelācijas tiesvedība nav notikusi saskaņā ar sacīkstes principu?

2) Ja otrās instances tiesu var uzskatīt par tiesas iestādi, kas saskaņā ar EKL 234. pantu ir tiesīga uzdot Tiesai prejudiciālu jautājumu — vai tā ir uzskatāma par pēdējās instances tiesu, kurai saskaņā ar šo pantu ir pienākums vērsties Tiesā ar jautājumiem par Kopienu tiesību interpretāciju?

3) Vai no EKL 234. panta tieši izrietošās Ungārijas tiesu pilnvaras uzdot prejudiciālus jautājumus tiek vai var tikt ierobežotas ar valsts tiesību normu, kas atzīst tiesības saskaņā ar valsts tiesību aktiem iesniegt apelācijas sūdzību par rīkojumu par prejudiciālu jautājumu uzdošanu, ja apelācijas gadījumā augstākas instances valsts tiesa var grozīt vai atcelt šo rīkojumu un uzdot tiesai, kas izdevusi rīkojumu, turpināt apturēto tiesvedību saskaņā ar valsts tiesību aktiem?

4) a) Ja sabiedrība, kas dibināta Ungārijā saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem un reģistrēta Ungārijas komercreģistrā, vēlas pārcelt savu juridisko adresi uz citu Eiropas Savienības dalībvalsti — vai šo jautājumu regulē Kopienu tiesības vai arī tiesību aktu saskaņošanas trūkuma dēļ tam ir piemērojamas tikai valsts tiesības?

b) Vai Ungārijas sabiedrība var lūgt pārcelt savu juridisko adresi uz citu Eiropas Savienības dalībvalsti, tieši atsaucoties uz Kopienu tiesībām (šajā gadījumā — EKL 43. un 48. pantu)? Apstiprinošas atbildes gadījumā — vai izcelsmes dalībvalsts vai uzņemošā dalībvalsts šādu pārcelšanu var pakļaut jebkādam nosacījumam vai atļaujas saņemšanai?

c) Vai EKL 43. un 48. pants jāinterpretē tādējādi, ka valsts tiesību norma vai prakse, kas komercsabiedrībām piemērojamo tiesību izmantošanā šīs sabiedrības nodala atkarībā no dalībvalsts, kurā ir to juridiskā adrese, nav saderīga ar Kopienu tiesībām?

Vai EKL 43. un 48. pants jāinterpretē tādējādi, ka valsts tiesību norma vai prakse, kas Ungārijas sabiedrībai traucē pārcelt tās juridisko adresi uz citu dalībvalsti, nav saderīga ar Kopienu tiesībām?"

II — Novērtējums

A — *Pirmais jautājums*

5. Ar savu pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemams apelācijas procesa stadijā par zemākas instances tiesas lēmumu, ja nedz zemākas instances tiesas process, nedz apelācijas process nav noticis saskaņā ar sacīkstes principu. Tādējādi iesniedzējtiesa vispirms jautā, vai tā var Tiesai lūgt sniegt prejudiciālu nolēmumu [3]. Atbilde skaidri izriet no judikatūras. Šīs lietas kontekstā par lietu vešanu komercreģistrā atbildīgā tiesa tikai izpildīja reģistrēšanas funkciju: tā pieņēma "administratīvu lēmumu bez nepieciešamības atrisināt tiesisku strīdu" [4]. EKL 234. panta piemērošanas nolūkos šī jāuzskata par tādu [darbību], ar kuru neīsteno tiesas funkcijas un kuras izpildes ietvaros tiesai nav pilnvaru lūgt sniegt prejudiciālu nolēmumu [5]. Toties apelācijas process pret tiesas lēmumu no EKL 234. panta viedokļa ir tiesvedība, neskatoties uz to, ka tie abi ir *ex parte* [6]. Tiesa, kurā ir celta prasība šāda procesa ietvaros, var lūgt Eiropas

3 — Skat. arī, piemēram, 1982. gada 23. marta spriedumu lietā 102/81 *Nordsee* (*Recueil*, 1095. lpp.).

4 — 2002. gada 15. janvāra spriedums lietā C-182/00 *Lutz* u.c. (*Recueil*, I-547. lpp., 14. punkts).

5 — Turpat, 13. punkts. Skat. arī 2001. gada 14. jūnija spriedumu lietā C-178/99 *Salzmann* (*Recueil*, I-4421. lpp., 15. punkts) un 1995. gada 19. oktobra spriedumu lietā C-111/94 *Job Centre* (*Recueil*, I-3361. lpp., 11. punkts), 2002. gada 22. janvāra rīkojumu lietā C-447/00 *Holto* (*Recueil*, I-735. lpp., 17. un 18. punkts), 2005. gada 30. jūnija spriedumu lietā C-165/03 *Längst* (Krājums, I-5637. lpp., 25. punkts) un 2006. gada 27. aprīļa spriedumu lietā C-96/04 *Standesamt Stadt Niebüll* (Krājums, I-3561. lpp., 14. punkts).

6 — Iepriekš 5. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Job Centre*, 11. punkts, un iepriekš 5. zemsvītras piezīmē minētais rīkojums lietā *Holto*, 19. punkts.

Kopienu tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu [7]. Tādējādi jāsecina, ka iesniedzējtiesas pirmais jautājums ir pieņemams un turklāt uz to ir jāatbild apstiprinoši.

B — *Otrais jautājums*

6. Otrkārt, iesniedzējtiesa jautā, vai to var uzskatīt par tiesu, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību sistēmu nevar pārsūdzēt un uz kuru attiecas EKL 234. pantā noteiktais pienākums. Varētu argumentēt, ka šis jautājums nav pieņemams, jo atbilde uz to nav nepieciešama pamata tiesvedības atrisinājumam — galu galā, neskatoties uz to, iesniedzējtiesa izlēma uzdot pārējos jautājumus. Tomēr, ja jautājumam izteikti ir plašāka nozīme Kopienu tiesību vienveidīgai piemērošanai un tas nav mākslīgi saistīts ar faktiem pamata lietā [8], tad pieņemamības nosacījumus nevajadzētu piemērot tādējādi, ka tos praktiski nav iespējams ievērot. Līdz ar to, ja vienīgā reālā iespēja valsts tiesai uzdot šādu jautājumu ir tiesvedības ietvaros, kur atbilde nav absolūti nepieciešama tiesvedības atrisinājumam, tad, manuprāt, pieņemamības nosacījumiem nevajadzētu būt pārāk stingriem [9].

7. Attiecībā uz uzdoto jautājumu ir grūti redzēt citu, alternatīvu veidu, kā tas varētu sasniegt Tiesu, neskatoties uz tā acīmredzamo atbilstību prejudiciāla nolēmuma procedūras mērķim un ņemot vērā, ka saikne ar faktiskajiem apstākļiem pamata lietā nevar tikt uzskatīta par mākslīgu. Būtu pārāk apgrūtinoši valsts tiesai pieprasīt, lai vispirms tā lūdz sniegt prejudiciālu nolēmumu tikai par to, vai tā var uzņemties EKL 234. pantā noteiktos pienākumus, un pēc tam, ja Tiesa atbild apstiprinoši, par jautājumiem, kas to patiesi interesē [10]. Tādēļ es piedāvāju Tiesai sniegt palīdzību šajā lietā, kā tā to darīja līdzīgos apstākļos lietā *Lyckeskog* [11].

7 — Skat. arī netieši 2005. gada 13. decembra spriedumu lietā C-411/03 *SEVIC Systems* (Krājums, I-10805. lpp.).

8 — Skat. 2000. gada 30. novembra spriedumu lietā C-195/98 *Österreichischer Gewerkschaftsbund* (*Recueil*, I-10497. lpp.), kurā Tiesa atzina, ka "vispārējas nozīmes" jautājumi ar visiem apstākļiem ir saistīti tikai abstraktā veidā. Skat. arī ģenerāladvokāta Džeikobsa [*Jacobs*] secinājumus šajā lietā, kurā viņš izsakās par labu ierobežotai hipotētiska jautājuma jēdziena interpretācijai.

9 — Šķiet, ka Tiesas judikatūra apstiprina, ka pieņemamības noteikumi ir jāinterpretē, paturot prātā jebkāda cita risinājuma neesamību, lai Tiesai varētu uzdot šādus jautājumus, ņemot vērā valsts procesuālās tiesības, tiesvedības izmaksas un procesuālās ekonomijas principu. Skat., piemēram, 1995. gada 15. decembra spriedumu lietā C-415/93 *Bosman* (*Recueil*, I-4921. lpp.), it īpaši jautājumus, kas saistīti ar klauzulām par pilsonību. Šis aspekts ir apskatīts tālāk detalizētāk saistībā ar trešo jautājumu.

10 — Citi veidi, kā jautājums varētu sasniegt Tiesu, varētu būt vēl apgrūtinošāki: skat., piemēram, 2003. gada 30. septembra spriedumu lietā C-224/01 *Köbler* (*Recueil*, I-10239. lpp.).

11 — 2002. gada 4. jūnija spriedums lietā C-99/00 (*Recueil*, I-4839. lpp.).

8. Saskaņā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu tādos gadījumos, kāds ir šajā lietā, attiecīgā puse var pārsūdzēt *Ítélőtábla* lēmumu *Legfelsőbb Bíróság* (Augstākā Tiesa). Tomēr iesniedzējtiesa norāda, ka pārsūdzība *Legfelsőbb Bíróság* var būt vienīgi par tiesību jautājumiem. Šajā sakarā iesniedzējtiesa atsaucas uz *Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény* (1952. gada III Civilprocesa likums) 270. panta 2. punktu, kurā paredzēts: "*Legfelsőbb Bíróság* var iesniegt kasācijas sūdzību par likuma pārkāpumu par jebkuru spriedumu, nolēmumu vai rīkojumu, kas ir *res judicata*. To var iesniegt jebkura puse, persona, kas iestājusies lietā vai persona, ko skar attiecīgais nolēmums, daļā, kas to skar". Papildus iesniedzējtiesa uzsver, ka apelācijas tiesvedībai automātiski nav apturošs spēks. Tā paša likuma 273. panta 3. punkta pirmajā teikumā ir noteikts: "Kasācijas sūdzības iesniegšana neaptur nolēmuma izpildi. Īpašos gadījumos *Legfelsőbb Bíróság* uz pieteikuma pamata var apturēt tā izpildi".

9. Tomēr šie ierobežojumi neattaisno secinājumu, ka *Ítélőtábla* ir jāuzskata par "tiesu, kuras nolēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību sistēmu nevar pārsūdzēt". Var pieņemt, ka jebkurš jautājums, kas attiecas uz Kopienu tiesību spēkā esamību vai interpretāciju, ietver tiesību jautājumu un tādējādi to varētu pārsūdzēt. Turklāt valsts procesuālie noteikumi, saskaņā ar kuriem šādai pārsūdzībai ir apturošs spēks tikai izņēmuma gadījumos, principā ir saderīgi ar Kopienu tiesībām ar nosacījumu, ka, pirmkārt, šos noteikumus nepiemēro tādā veidā, ka apelācijas sūdzība par Kopienu tiesību jautājumiem saņem mazāk labvēlīgu attieksmi par apelācijas sūdzībām, kas pamatojas uz valsts tiesību jautājumiem (līdzvērtības princips), un, otrkārt, tie nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu to tiesību īstenošanu, kas izriet no Kopienu tiesībām (efektivitātes princips) [12].

10. Tādējādi fakts, ka pārsūdzība par valsts tiesas lēmumu var būt vienīgi par tiesību jautājumiem un tai automātiski nav apturoša spēka, nenozīmē, ka uz šo tiesu attiecas EKL 234. pantā noteiktie pienākumi.

C — *Trešais jautājums*

11. Trešais jautājums, par kuru ir lūgts sniegt prejudiciālu nolēmumu, attiecas uz Ungārijas civilprocesa tiesībās noteikto iespēju iesniegt atsevišķu apelācijas prasību par lēmumu lūgt sniegt prejudiciālu nolēmumu. 1952. gada

12 — Skat. pēc analoģijas 1976. gada 16. decembra spriedumu lietā 33/76 *Rewe-Zentralfinanz* un *Rewe-Zentral* (*Recueil*, 1989. lpp.), 1995. gada 14. decembra spriedumu apvienotajās lietās C-430/93 un C-431/93 *van Schijndel* un *van Veen* (*Recueil*, I-4705. lpp., 17. punkts) un 2007. gada 7. jūnija spriedumu apvienotajās lietās no C-222/05 līdz C-225/05 *van der Weerd* u.c. (Krājums, I-4233. lpp., 28. punkts).

III Civilprocesa likuma 155./A pantā ir noteikts: "Rīkojumu par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu var pārsūdzēt. Rīkojumu, ar kuru noraidīts prasījums izteikt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, nevar pārsūdzēt." [13] Varētu šķist, ka šajā kontekstā ir piemērojami vispārējie noteikumi attiecībā uz apelācijas prasības apturošo spēku [14]. Iesniedzējtiesa savā rīkojumā sniegt prejudiciālu nolēmumu paskaidro, ka, ja par rīkojumu sniegt prejudiciālu nolēmumu tiek iesniegta apelācijas sūdzība, tad tiesa, kas izskata apelācijas sūdzību, var grozīt rīkojumu, atcelt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu un uzdot tiesai, kas izdevusi rīkojumu, turpināt apturēto tiesvedību. Ar savu trešo jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai šādi valsts procesuālie noteikumi ir saderīgi ar Līgumā noteikto prejudiciāla nolēmuma procedūru.

12. Arī šajā gadījumā varētu argumentēt, ka šis jautājums nav pieņemams, ņemot vērā, ka šajā lietā par rīkojumu par prejudiciālā jautājuma uzdošanu nav celta neviena apelācijas sūdzība [15]. Neraugoties uz to, pārsūdzības iespēja ir valsts tiesību jautājums, kas attiecas uz valsts tiesas kompetenci. Turklāt es uzskatu, ka šajā lietā Tiesai vajadzētu īpaši ievērot valsts tiesas vēlmes un izmantot iespēju sniegt norādes šajā jomā. Iemesli, kādēļ es tā domāju, ir tie paši, kuru dēļ es uzskatu, ka otrais jautājums ir pieņemams.

13. Pirmkārt, jautājumam nav izteikti hipotētisks raksturs. Tas ir cieši saistīts ar faktiem pamata lietā (kuru patiesums nav apšaubīts), un valsts tiesai sniegtā atbilde noteikti būtu nozīmīga tās lēmumam, ja šajā gadījumā būtu bijusi apelācijas sūdzība — iespējamība, ar kuru iesniedzējtiesa rēķinājās, kad gatavoja rīkojumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Manuprāt, hipotētisks jautājums, kas attaisno lēmumu par nepieņemamību, ir tikai tad, kad paši lietas apstākļi ir fiktīvi vai arī saistība starp jautājumu un lietas faktiskajiem apstākļiem ir fiktīva. Tikai šādos gadījumos ir attaisnojama hipotētisku jautājumu nepieņemamība (pārprasti lietas faktiskie apstākļi, priekšlaicīgs spriedums un ļaunprātīgas izmantošanas risks) [16]. Tomēr šajā lietā Tiesa nesniegtu juridisku atbildi, balstoties uz hipotētiskiem lietas faktiskajiem apstākļiem, kas, apejot tiesību normas interpretācijas un piemērošanas patieso kontekstu, varētu kompromitēt sprieduma pamata lietā kvalitāti un leģitimitāti. Patiesībā vienīgo tā saukto hipotētisko aspektu šajā lietā varētu uzskatīt par iespējamības elementu: faktu, ka Tiesas sniegtā atbilde varētu nebūt vajadzīga pamata prāvas risinājumam, ja vien pret rīkojumu par prejudiciālā jautājuma uzdošanu netiktu pēc

13 — Turklāt likuma 249./A pantā paredzēts, ka atsevišķu apelācijas sūdzību var iesniegt par "lēmumu, ar kuru *noraida* lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu [..], kas pieņemts *otrajā* tiesu instancē" (mani izcēlumi).

14 — Saskaņā ar normu par prejudiciāliem nolēmumiem Civilprocesa likuma 259. pantā.

15 — Komisija norādīja, ka lēmums par prejudiciālu jautājumu uzdošanu ir ieguvis galīga lēmuma spēku. Tomēr šis aspekts nav iekļauts lēmumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu un, manuprāt, tam nevajadzētu būt noteicošajam, novērtējot jautājuma pieņemamību.

16 — Skat. iepriekš 8. zemsvītras piezīmē minētos ģenerāladvokāta Džeikobsa secinājumus lietā *Österreichischer Gewerkschaftbund*, 53.–55. punkts.

būtības iesniegta apelācijas sūdzība. Tomēr šāds iespējamības elements nereti ir sastopams citos tiesiskos jautājumos, uz kuriem Tiesa ikdienā atbild. Patiesībā Tiesa nekad nevar būt pilnīgi pārliecināta par to, ka tās sniegtā atbilde būs vajadzīga pamata prāvas risinājumam. Valsts tiesa, piemēram, var taisīt spriedumu, balstoties uz valsts procesuālajām tiesībām, nemaz neizmantojot Tiesas sniegto atbildi par Kopienu tiesībām. Tas nenozīmē, ka Tiesa ir atbildējusi uz hipotētisku jautājumu, ja vien jautājuma pamatā ir patiesi fakti, kuru saistība ar Kopienu tiesībām nav fiktīva. Ir jānodala jautājumi, kas balstīti uz fiktīviem faktiem vai nav saistīti ar pamata lietas apstākļiem (kas, manuprāt, ir hipotētiski un nepieņemami), un jautājumi, kas attiecas uz pamata lietas apstākļiem, bet varētu nebūt noderīgi pamata prāvas atrisinājumam (kuri, manuprāt, nav hipotētiski un kam būtu jābūt pieņemamiem).

14. Otrkārt, neraugoties uz tā acīmredzamo atbilstību prejudiciāla nolēmuma procedūras mērķim, ir grūti iedomāties citu veidu, kā šis jautājums varētu sasniegt Tiesu. Protams, teorētiski ir iespējams, ka viena no pusēm valsts tiesvedībā zemākā tiesu instancē varētu iesniegt apelācijas sūdzību par rīkojumu par prejudiciālā jautājuma uzdošanu augstākai tiesu instancei un, neskatoties uz valsts procesuālajiem noteikumiem, saskaņā ar kuriem šādai apelācijas sūdzībai ir apturošs spēks, zemākas instances tiesa varētu neatcelt tās rīkojumu par prejudiciālā jautājuma uzdošanu. Šādos apstākļos jautājums par apelācijas sūdzības sekām nekavējoties kļūtu svarīgs. Tomēr šāds scenārijs liktu valsts tiesai neievērot savas valsts procesuālos noteikumus, nezinot, vai Kopienu tiesības tai dod šādas tiesības. Tas, protams, nostādītu zemākās instances tiesu ļoti neērtā situācijā [17]. Tas varbūt izskaidro, kādēļ šāds jautājums Tiesai nekad iepriekš nav skaidri uzdots, pat ja dažas iepriekšējās lietas un labi zināmas valstu tiesības un prakse varētu norādīt, ka tam ir būtiska nozīme, valstu tiesām ikdienā piemērojot Kopienu tiesības [18]. Tādēļ man būtu priekšlikums Tiesai pieņemt valsts tiesas viedokli par šāda jautājuma atbilstību tiesvedībai valsts tiesā, atbildot uz trešo jautājumu *Szegedi Ítélőtábla* un izmantojot izdevību pieskarties šim milzīgas praktiskas nozīmes Kopienu tiesību jautājumam. Tādējādi Tiesa

17 — Varētu iedomāties arī pretēju iespējamību: augstākas instances tiesa, kurā ir iesniegta apelācijas prasība par rīkojumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, vispirms atliktu lietas izskatīšanu, lai uzdotu Tiesai prejudiciālu jautājumu par šādas apelācijas sūdzības saderību ar Kopienu tiesībām. Tomēr šāda iespējamība arī izskatās šaubīga. Turklāt, ja augstākas instances tiesa patiešām izlemtu lūgt Tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu, tad var pieļaut, ka tā procesuālās ekonomijas nolūkos uzdotu jautājumus par Kopienu tiesību jautājumiem pēc būtības, kurus sākotnēji būtu uzdevusi zemākās instances tiesa (kā tas notika 1985. gada 9. jūlija lietā 19/84 *Pharmon* (*Recueil*, 2281. lpp.), kas vispirms bija zemākas instances lūgums, kuru reģistrēja ar lietas numuru 271/80, par kuru tika iesniegta apelācijas sūdzība un kuru pēc tam dzēsa no Tiesas reģistra), vai vismaz [savos jautājumos] iekļautu zemākas tiesu instances jautājumus (kam sekas varētu būt tādas, ka sākotnējais prejudiciālais jautājums varētu tikt apstrīdēts kā hipotētisks, ņemot vērā, ka rīkojumā sniegt prejudiciālu nolēmumu būtu iekļauti arī jautājumi pēc būtības). Tas būtu tas pats, kas nostādīt valsts tiesas sava veida "apburtā loka" situācijā un tas izskaidrotu, kādēļ šāds jautājums Tiesai nav nekad tieši uzdots (skat. O'Keefe, D. *Appeals against an Order to Refer under Article 177 of the EEC Treaty*, 9. sējums, *European Law Review*, 1984, 87. un 101. lpp.).

18 — Savos secinājumos lietās 146/73 *Rheinmühlen I* un 166/73 *Rheinmühlen II* (1974. gada 16. janvāra spriedums lietā 166/73, *Recueil*, 33. lpp., un 1974. gada 12. februāra spriedums lietā 146/73, *Recueil*, 139. lpp.) ģenerāladvokāts Vorners [*Warner*] 44. lpp. atklāj, ka šādas apelācijas tiesības, kuras viņš uzskatīja par pretējām Kopienu tiesībām, bija spēkā vismaz dažu dalībvalstu procesuālajās tiesībās.

varētu novērst turpmākus šķēršļus, kas varētu traucēt sadarbību starp to un valstu tiesām, par kuru rīkojumiem par prejudiciālā jautājuma uzdošanu tiktu iesniegtas apelācijas sūdzības.

15. EKL 234. pantā ir noteikts, ka jebkura dalībvalsts tiesa var vērsties Tiesā katrreiz, kad vien tā uzskata, ka ir nepieciešams prejudiciāls nolēmums par Kopienu tiesību interpretāciju vai spēkā esamību, lai tā varētu taisīt spriedumu [19]. Tādējādi valsts tiesu tiesības uzdot prejudiciālus jautājumus izriet no paša Līguma. Turklāt tās bauda "ārkārtīgi plašu diskrecionāro varu" attiecībā uz jautājumu uzdošanu Tiesai [20].

16. Protams, Kopienu tiesības neizslēdz iespēju saskaņā ar valsts tiesībām pārsūdzēt zemākās instances tiesas lēmumu, kas ietver lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu [21]. Tomēr, ja ir iesniegta apelācijas sūdzība par lēmumu, kas ietver lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, Tiesai principā jāņem vērā lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu tikmēr, kamēr iesniedzējtiesa nav atsaukusi savus jautājumus [22]. Tiesa var apturēt prejudiciāla jautājuma procedūru, gaidot apelācijas tiesvedības iznākumu valsts tiesā, ja apelācijas sūdzībai ir apturošs spēks un iesniedzējtiesa par to ir paziņojusi Tiesai: šis paziņojums tiek uzskatīts par netiešu lūgumu apturēt prejudiciāla nolēmuma procedūru [23]. Tomēr Tiesa vienkārši turpinās prejudiciāla nolēmuma procedūru, neskatoties uz sekām, kādas saskaņā ar valsts tiesībām varētu radīt apelācijas sūdzība, ja iesniedzējtiesa nepārprotami Tiesai to ir lūgusi darīt [24].

17. Izšķirošais jautājums ir, vai valsts procesuālie noteikumi var likt zemākās instances tiesām atlikt vai pat atsaukt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu apstākļos, kad ir iesniegta apelācijas sūdzība par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Pēc būtības šo jautājumu apskatīja ģenerāladvokāts Vorners [*Warner*] savos secinājumos lietā *Rheinmühlen* [25] — un man gandrīz ir kārdinājums vienkārši atsaukties uz šiem secinājumiem, kuros viņš argumentēja, ka valsts tiesības nevar likt šķēršļus jebkuras dalībvalsts zemākās instances tiesai vērsties Tiesā ar prejudiciāliem jautājumiem. Es pat nemēģināšu atkārtot pārliecību un skaidrību, ar kādu

19 — Skat. arī 1978. gada 9. marta spriedumu lietā 106/77 *Simmenthal* (*Recueil*, 629. lpp., 19. punkts).

20 — Iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Rheinmühlen I*, 4. punkts.

21 — Iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Rheinmühlen II*, 3. punkts.

22 — Iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Rheinmühlen II*, 3. punkts; 1962. gada 6. aprīļa spriedums lietā 13/61 *De Geus* (*Recueil*, 89. lpp., 50. punkts) un 1983. gada 6. oktobra spriedums apvienotajās lietās no 2/82 līdz 4/82 *Delhaize* (*Recueil*, 2973. lpp., 9. punkts).

23 — Skat., piemēram, 1970. gada 3. jūnija rīkojumu lietā 31/68 *Chanel* (*Recueil*, 403. lpp.) un 1992. gada 14. jūlija rīkojumu lietā C-269/92 *Bosman* (Krājumā nav publicēts).

24 — 1974. gada 30. janvāra spriedums lietā 127/73 *BRT*/*SABAM* (*Recueil*, 51. lpp., 3. punkts). Skat. arī iepriekš minēto O'Keefe, D.

25 — 1973. gada 12. decembra secinājumi iepriekš 18. zemsvītras piezīmē minētajās lietās 166/73 *Rheinmühlen I* un 146/73 *Rheinmühlen II*.

[ģenerāladvokāts Vorners] izklāsta argumentus, kas noveda viņu pie šī secinājuma. Tā vietā es aprobežošos ar to, ka izteikšu savu piekrišanu viņa secinājumiem un sniegšu dažas papildu piezīmes.

18. Varētu būt vairāki iemesli, kādēļ valsts tiesa varētu *gribēt* atsaukt tās lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu pēc tam, kad ir iesniegta apelācijas sūdzība par tās lēmumu, kas ietver lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Piemēram, apelācijas procesa laikā puses ir varējušas atrast citu veidu, kā atrisināt strīdu starp tām [26]. Var arī būt gadījums, ka apelācijas procesā pieņemta lēmuma rezultātā uzdotiem prejudiciāliem jautājumiem zūd jēga, jo ir izrādījies, ka, piemēram, zemākajā tiesu instancē iesniegtā prasība nav bijusi pieņemama. Tādējādi apelācijas process un tā iznākums var mudināt zemākas instances tiesu lūgt apturēt tās lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu vai pat atsaukt tās lūgumu. Tomēr tam nevajadzētu likt mums secināt, ka pastāv apstākļi, kuros apelācijas tiesas spriedums varētu *likt* zemākas instances tiesai tā darīt.

19. Iespēja jebkuras dalībvalsts zemākās instances tiesām nepastarpināti konsultēties ar Tiesu ir vitāli svarīga Kopienu tiesību vienveidīgai interpretācijai un efektīvai piemērošanai. Šis ir arī instruments, kas visu valstu tiesas padara par tiesām, kas piemēro Kopienu tiesības. Lūdzot sniegt prejudiciālu nolēmumu, valstu tiesas piedalās debatē par Kopienu tiesībām, nebūdamas atkarīgas no citām valsts iestādēm vai tiesu instancēm [27]. Līgumā netika paredzēts, ka šādu dialogu vajadzētu filtrēt jebkurai citai valsts tiesai, vienalga, kāda būtu tiesiskā hierarhija attiecīgajā valstī. Kā nosprieda *Irish Supreme Court* (Īrijas Augstākā tiesa) (atsakoties pieņemt apelācijas sūdzību par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu): "minētās tiesības [zemākai tiesu instancei] piešķir Līgums bez jebkādas tiešas vai netiešas atrunas, saskaņā ar kuru tās lēmumu varētu atcelt jebkura cita valsts tiesu instance" [28].

20. Tādēļ jautājums par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu nepieciešamību ir jāizlemj starp iesniedzējtiesu un Tiesu. Tieši tādēļ galu galā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību nosaka Tiesa, nevis valsts tiesas, kuras saskaņā ar valsts procesuālajiem noteikumiem ir augstākas instances tiesas nekā iesniedzējtiesa. Ja situācija būtu pretēja, varētu būt tā, ka saskaņā ar valsts tiesībām vai piemēroto praksi zemāko instanču tiesu rīkojumi par prejudiciālā jautājuma uzdošanu regulāri tiktu pārsūdzēti apelācijas kārtībā, kas radītu situāciju, kurā — vismaz *de facto* — valsts tiesības paredzētu iesniegt jautājumus prejudiciālam nolēmumam tikai pēdējās instances tiesām. Risks šādu jautājumu skatīt

26 — Skat., piemēram, iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minēto rīkojumu lietā *Chanel*.

27 — Sarmiento, D. *Poder Judicial e integración europea*, Thomson-Civitas, Madride, 2004, 58. lpp.

28 — 1983. gada 17. jūnija *Irish Supreme Court* (Īrijas Republikas Augstākā tiesa) spriedums lietā *Campus Oil Ltd.* u.c./*The Minister for Industry and Energy, Ireland, The Attorney General* un *the Irish National Petroleum Co. Ltd.*, *Common Market Law Review*, 1. sējums, 1984, 479. lpp.

atbilstoši valsts tiesībām un nevis atbilstoši Kopienu tiesībām ir izgaismots šajā lietā, kurā valsts tiesības pieļauj atsevišķu apelācijas tiesvedību par lēmumu lūgt sniegt prejudiciālu nolēmumu. Tas būtu tas pats, kas ļaut valsts procesuālajām tiesībām grozīt EKL 234. panta noteikumus par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

21. Īsumā, Kopienu tiesības jebkuras dalībvalsts jebkurai tiesai piešķir pilnvaras lūgt Tiesu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Valsts tiesības nevar noteikt šīs pilnvaras. Es attiecīgi secinu, ka EKL 234. pants liedz piemērot valsts tiesības, saskaņā ar kurām valsts tiesas var būt spiestas apturēt vai atsaukt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

D — *Ceturtais jautājums*

22. Ceturtais jautājums attiecas uz tiesībām veikt uzņēmējdarbību. Saskaņā ar Ungārijas sabiedrību tiesībām, kā tas ir noradīts rīkojumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, atbilstoši Ungārijas tiesībām dibinātas sabiedrības juridiskā adrese ir vietā, kurā atrodas tās galvenā mītne ("központi ügyintézés helye") [29]. Citiem vārdiem, vietai, kurā sabiedrībai ir galvenā mītne, vajadzētu sakrist ar tās dibināšanas vietu. Sabiedrības, kas dibināta saskaņā ar Ungārijas tiesībām, galvenās mītnes pārcelšana parastā kārtībā tiks ierakstīta komercreģistrā, ja pārcelšana notiek Ungārijas teritorijā [30]. No lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu minētajiem faktiem izriet, ka *Cartesio* vēlas pārcelt savu galveno mītni uz Itāliju. Tomēr tā vietā, lai dibinātos kā Itālijas sabiedrība, *Cartesio* vēlas saglabāt Ungārijā dibinātas sabiedrības statusu un tādējādi būt pakļauta Ungārijas komerctiesībām.

23. Šķiet, ka Ungārijas sabiedrību tiesības pamatojas uz "reālās juridiskās adreses" teoriju, saskaņā ar kuru sabiedrībai ir jāievēro visas tās valsts, kurā tai ir reālā juridiskā adrese, sabiedrību tiesību prasības [31]. Patiešām, reālās juridiskās adreses teorija "nesaraujami saista sabiedrības pilsonību un mītnes vietu" [32]. Piemērojot šo teoriju līdz tās galējai robežai, Ungārijas sabiedrību tiesības — kā tās interpretē un piemēro komerctiesa — aizliedz Ungārijas juridisko personu "eksportu" uz citas dalībvalsts teritoriju. Lai arī saskaņā ar Ungārijas tiesībām dibināta sabiedrība var veikt uzņēmējdarbību citā dalībvalstī vai dibināt tajā filiāli, galvenajai

29 — *Cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. Törvény* (1997. gada likums Nr. CXLV par Komercreģistru, uzņēmumu reklāmu un komerclietu procesu) 16. panta 1. punktā paredzēts: "Juridiskā adrese ir vieta, kur atrodas galvenā mītne, un uz to norāda plāksne".

30 — 1997. gada likuma Nr. CXLV 34. panta 1. punkts: "Katra sabiedrības juridiskās adreses pārcelšana uz vietu, kas atrodas citas par uzņēmumu reģistrēšanu atbildīgas tiesas jurisdikcijā, ir jāreģistrē kā izmaiņa tiesā, kurai ir jurisdikcija par vietu, kur ir uzņēmuma iepriekšējā juridiskā adrese. Pēdējā pārbauda lūgumus veikt grozījumus Uzņēmumu reģistrā pirms juridiskās adreses maiņas un veic pārcelšanu",

31 — Edvards, V. *EC Company Law*, Oksforda: *Clarendon Press*, 1999, 336. lpp.

32 — Turpat.

mītnei ir jāpaliek Ungārijā. Ar savu ceturto jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai EKL 43. un 48. pants aizliedz valsts noteikumus, kuri saskaņā ar šīs valsts tiesībām dibinātai sabiedrībai padara neiespējamu pārcelt tās galveno mītni uz citu dalībvalsti.

24. Ungārijas valdība apgalvo, ka šī lieta ir ārpus EKL 43. un 48. panta piemērošanas jomas. Īrijas, Polijas, Slovēnijas un Apvienotās Karalistes valdības uzskata tāpat. No otras puses, *Cartesio*, Komisija un Nīderlandes valdība apgalvo, ka šeit ir tikušas ierobežotas tiesības veikt uzņēmējdarbību un attiecīgi ir jāpiemēro EKL 43. un 48. pants.

25. Viedoklis, ka šī lieta ir ārpus Līguma noteikumu piemērošanas jomas, manuprāt, nav pareizs. Valsts tiesības, kuras ļauj sabiedrībai pārcelt tās galveno mītni tikai šīs valsts teritorijas robežās, attiecībā uz pārrobežu situācijām noteikti piemēro nelabvēlīgāku attieksmi nekā attiecībā uz situācijām, kas pilnībā saistītas tikai ar vienu valsti [33]. Pēc būtības šādi noteikumi ir līdzvērtīgi tiesību uz brīvu pārvietošanos ierobežojumiem [34]. *Cartesio* mēģina pārcelt tā galveno mītni uz Itāliju. Tādējādi šķiet, ka *Cartesio* vēlas "efektīvu saimnieciskās darbības veikšanu, stabili un uz neierobežotu laiku nodibinoties citā dalībvalstī" [35]. Šajos apstākļos noteikti ir piemērojami Līguma noteikumi par tiesībām veikt uzņēmējdarbību [36].

26. Ir taisnība, ka Tiesa savā spriedumā lietā *Daily Mail and General Trust* jau nosprieda, ka sabiedrība nevar paļauties uz tiesībām brīvi veikt uzņēmējdarbību, lai pārceltu savu vadības mītni un galveno administrāciju uz citu dalībvalsti (Nīderlandi), lai tā varētu pārdot nozīmīgu savu nepastāvīgā aktīva akciju daļu un par šī darījuma peļņu pārpirkt tās īstās akcijas, nemaksājot nodokļus, kādi parasti tiktu uzlikti šim darījumam izcelsmes dalībvalstī (Lielbritānijā) [37]. Saskaņā ar Apvienotās Karalistes sabiedrību tiesībām sabiedrībām bija atļauts ar nodokļu dienesta atļauju

33 — Šajā pašā sakarā skat. 1999. gada 18. novembra spriedumu lietā C-200/98 *X* un *Y* (*Recueil*, I-8261. lpp., 26.–28. punkts), 2004. gada 11. marta spriedumu lietā C-9/02 *de Lasteyrie du Saillant* (*Recueil*, I-2409. lpp., 42. un 46. punkts), iepriekš 7. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *SEVIC Systems*, 14., 22. un 23. punkts, un 2007. gada 18. jūlija spriedumu lietā C-231/05 *Oy AA* (Krājums, I-6373. lpp., 31.–43. punkts).

34 — Skat. arī manus secinājumus apvienotajās lietās C-158/04 un C-159/04 *Alfa Vita Vassilopoulos* un *Carrefour-Marinopoulos* (2006. gada 14. septembra spriedums, Krājums, I-8135. lpp., 41.–46. punkts).

35 — 1991. gada 25. jūlija spriedums lietā C-221/89 *Factortame* u. c. (*Recueil*, I-3905. lpp., 20. punkts). Skat. arī 1991. gada 4. oktobra spriedumu lietā C-246/89 Komisija/Apvienotā Karaliste (*Recueil*, I-4585. lpp., 21. punkts) un 2006. gada 12. septembra spriedumu lietā C-196/04 *Cadbury Schweppes* un *Cadbury Schweppes Overseas* (Krājums, I-7995. lpp., 54. un 66. punkts).

36 — Skat., piemēram, 2004. gada 5. oktobra spriedumu lietā C-442/02 *CaixaBank France* (Krājums, I-8961. lpp., 11. punkts un tajā minētā judikatūra).

37 — 1988. gada 27. septembra spriedums lietā 81/87 (*Recueil*, 5483. lpp., 7. punkts).

pārcelt to vadības mītni un galveno administrāciju ārpus šīs dalībvalsts, nezaudējot juridisko statusu vai Lielbritānijas sabiedrības statusu [38]. Taču [*Daily Mail and General Trust*] lietā nodokļu dienests iebilda pret pārcelšanu un apgalvoja, ka sabiedrībai ir jāpārdod vismaz daļa no aktīviem, pirms tiek pārcelta tās fiskālā rezidence ārpus Apvienotās Karalistes [39]. Tiesa noraidīja sabiedrības viedokli, ka nodokļu dienests ir pārkāpis tiesības veikt uzņēmējdarbību. Apzinoties, ka starp dalībvalstu sabiedrību tiesībām pastāv atšķirības, Tiesa norādīja, ka sabiedrības pastāv tikai saskaņā ar valstu tiesībām un ka "Līgumu nevar interpretēt tādējādi, ka tas piešķirtu saskaņā ar vienas dalībvalsts tiesībām dibinātām sabiedrībām tiesības pārcelt savu vadības mītni un to centrālo administrāciju uz citu dalībvalsti, paturot pirmās dalībvalsts sabiedrības statusu" [40]. Tādējādi tiek piedāvāts, ka sabiedrības "dzīvības un nāves" jautājumus nosaka vienīgi tā valsts, saskaņā ar kuras tiesībām sabiedrība tika dibināta [41]. Mums jāatzīst, ka to, ko valsts dod, tā var arī atņemt.

27. Tomēr Tiesas judikatūra par sabiedrību tiesībām veikt uzņēmējdarbību kopš sprieduma lietā *Daily Mail and General Trust* ir attīstījusies un Tiesas pieeja ir pilnveidojusies [42]. Jāatzīst, ka šo attīstību pavadīja zināms skaits pretrunu judikatūrā. Īpaši pēc spriedumiem lietās *Centros* [43], *Überseering* [44] un *Inspire Art* [45] šķita, ka judikatūra virzās tieši pretējā virzienā tam, kādā Tiesa sekoja lietā *Daily Mail and General Trust*. Proti, Tiesa pastāvīgi noraidīja argumentu, ka valsts sabiedrību tiesību noteikumiem ir jābūt ārpus Līguma nosacījumiem par tiesībām veikt uzņēmējdarbību. Piemēram, lietā *Inspire Art* Tiesa nosprieda: "Fakts, ka *Inspire Art* tika izveidota Apvienotajā Karalistē ar mērķi apiet Nīderlandes sabiedrību tiesības, kas paredz stingrākus noteikumus īpaši attiecībā uz minimālo pamatkapitālu un akciju apmaksu, nenozīmē, ka uz šīs sabiedrības Nīderlandes filiāli neattiecas EKL 43. un 48. pantā noteiktās tiesības veikt uzņēmējdarbību." [46] Šāds apgalvojums ir pilnīgā pretstatā idejai, ka sabiedrību dibināšanu un darbību nosaka vienīgi dažādās dalībvalstu tiesības.

28. Ir bijuši vairāki mēģinājumi — tajā skaitā no Tiesas puses — norobežot lietas *Daily Mail and General Trust* faktus no faktiem lietās *Centros*, *Überseering* un *Inspire Art*, koncen-

38 — Iepriekš 37. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Daily Mail and General Trust*, 3. un 5. punkts.

39 — Turpat, 8. punkts.

40 — Turpat, 24. punkts.

41 — Iepriekš 37. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Daily Mail and General Trust*, 19. punkts: "Ir jāatgādina, ka atšķirībā no fiziskām personām sabiedrības ir dibinātas saskaņā ar kādu tiesību sistēmu un — pašreizējā Kopienu tiesību situācijā — saskaņā ar valstu tiesībām. Tās pastāv vienīgi saistībā ar dažādām valstu tiesībām, kas nosaka to izveidi un darbību".

42 — Pēc būtības Tiesas argumentācija ir līdzīga ģenerāladvokāta Darmona [*Darmon*] argumentiem iepriekš 37. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Daily Mail and General Trust*.

43 — 1999. gada 9. marta spriedums lietā *Centros* C-212/97 (*Recueil*, I-1459. lpp.).

44 — 2002. gada 5. novembra spriedums lietā C-208/00 *Überseering* (*Recueil*, I-9919. lpp.).

45 — 2003. gada 30. septembra spriedums lietā C-167/01 *Inspire Art* (*Recueil*, I-10155. lpp.).

46 — Iepriekš 45. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Inspire Art*, 98. punkts.

trējoties uz tādiem aspektiem kā pretnostatījums starp galveno un sekundāro komercdarbības vietu un to, vai uzņēmums pārceļas no citas valsts vai ir pārcelts uz citu valsti. Tomēr nav pārsteigums, ka šie mēģinājumi nekad nav bijuši pilnīgi pārliecinoši [47]. Īpaši atšķirība starp situācijām, kurās dalībvalsts liedz vai kavē pārcelšanos uz ārzemēm sabiedrībām, kas ir dibinātas saskaņā ar *tās* sabiedrību tiesībām, un situācijām, kad *uzņemošā* dalībvalsts ierobežo tiesības veikt uzņēmējdarbību, nekad nav iekļāvusies Tiesas vispārējā EKL 43. un 48. panta analīzē [48]. Turklāt šī atšķirība novirzījās no pašas Tiesas argumentācijas lietā *Daily Mail and General Trust* [49]. Kā ģenerāladvokāts Ticano [*Tizzano*] pareizi novēroja secinājumos lietā *SEVIC Systems*: "No šīs judikatūras skaidri izriet, ka EKL 43. pantā ir noteikts ne tikai aizliegums dalībvalstij traucēt vai ierobežot ārvalstu uzņēmējiem nodibināties tās teritorijā, bet arī aizliegums traucēt valsts uzņēmējiem nodibināties citā dalībvalstī. Citiem vārdiem sakot, ir aizliegti ierobežojumi attiecībā uz "ienākšanu" valsts teritorijā vai tās "atstāšanu"" [50].

29. Manuprāt, problēma ir tajā apstāklī, ka augstāk minētie apgalvojumi lietās *Daily Mail and General Trust* un *Inspire Art* judikatūru un tās pamatā esošo loģiku neatspoguļo precīzi. No vienas puses, pretēji tam, kas ir pausts spriedumos *Inspire Art* un *Centros*, ne vienmēr ir iespējams paļauties uz tiesībām veikt uzņēmējdarbību, lai nomināli dibinātu sabiedrību citā dalībvalstī ar vienīgo mērķi apiet savas valsts sabiedrību tiesības. Savā nesenajā spriedumā lietā *Cadbury Schweppes* Tiesa atgādināja, ka "apstāklis, ka sabiedrība ir tikusi dibināta dalībvalstī, lai izmantotu izdevīgākus tiesību aktus, *pats par sevi* nav pietiekams, lai atzītu, ka šī brīvība ir izmantota ļaunprātīgi" [51]. Tomēr tajā arī bija uzsvērts, ka dalībvalstis var veikt pasākumus, lai novērstu "tīri mākslīgu struktūru, kam nav nekāda sakara ar saimniecisku realitāti" un kuru mērķis ir apiet valsts tiesību aktus, izveidi [52]. Tostarp tiesības veikt uzņēmējdarbību neliedz dalībvalstīm būt piesardzīgām pret "pastkastītēm" vai "aizsega" uzņēmumiem [53]. Manuprāt, tas liecina par nozīmīgu precizējumu spriedumiem lietās *Centros* un *Inspire Art*, kā

47 — Kopvērtējumam un teoriju, kas mēģina izskaidrot atšķirības starp, no vienas puses, iepriekš 37. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Daily Mail and General Trust* un, no otras puses, iepriekš 43. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Centros* un iepriekš 44. zemsvītras piezīmē minēto *Überseering*, kritiskai analīzei skat. Ringe, W. G. No Freedom of Emigration for Companies?, *European Business Law Review*, 2005, 621. lpp.

48 — Skat. iepriekš 43. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Centros*, iepriekš 44. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Überseering*, iepriekš 45. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Inspire Art*, 2000. gada 13. aprīļa spriedumu lietā C-251/98 *Baars* (*Recueil*, I-2787. lpp., 28. punkts) un iepriekš 33. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *de Lasteyrie du Saillant*, 42. punkts.

49 — Iepriekš 37. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Daily Mail and General Trust*, 16. punkts.

50 — Secinājumu 7. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *SEVIC Systems* 45. punkts. Ģenerāladvokāta Ticano viedokli Tiesa apstiprināja sprieduma 22. un 23. punktā.

51 — Iepriekš 35. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Cadbury Schweppes* un *Cadbury Schweppes Overseas*, 37. punkts (mans izcēlums). Ir jāatzīmē, ka Tiesa šeit atsaucās uz iepriekš 45. zemsvītras piezīmē minētā sprieduma lietā *Inspire Art* 96. punktu, bet izmantoja nedaudz citādāku formulējumu ("lai izmantotu izdevīgākus tiesību aktus", nevis "tikai, lai izmantotu izdevīgākus tiesību aktus").

52 — Iepriekš 35. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Cadbury Schweppes* un *Cadbury Schweppes Overseas*, 51.–55. punkts.

53 — Turpat, 68. punkts.

arī apstiprina pastāvīgo judikatūru par principu, kas aizliedz ļaunprātīgi izmantot Kopienu tiesības [54], lai gan Tiesa turpina lietot jēdzienu "ļaunprātīga izmantošana" ļoti piesardzīgi — un pareizi [55].

30. No otras puses, par spīti tam, kas, šķiet, ir pateikts spriedumā lietā *Daily Mail and General Trust*, Tiesa *a priori* neizslēdz noteiktas dalībvalstu tiesību nozares no tiesību veikt uzņēmējdarbību piemērošanas jomas [56]. Tā drīzāk koncentrējas uz *sekām*, kuras tiesībām veikt uzņēmējdarbību var radīt valstu noteikumi un rīcība, un novērtē šo seku atbilstību Līgumā garantētajām tiesībām veikt uzņēmējdarbību. Attiecībā uz valstu noteikumiem par sabiedrību dibināšanu Tiesas pieeju iedvesmo divi apsvērumi. Pirmkārt, saskaņā ar pašreizējām Kopienu tiesībām dalībvalstis var brīvi izvēlēties, vai tās vēlas noteikumu sistēmu, kas pamatojas uz reālās juridiskās adreses teoriju, vai sistēmu, kas pamatojas uz reģistrācijas teoriju. Un tik tiešām, dalībvalstis ir izvēlējušās pilnīgi dažādus dibināšanas noteikumus. Otrkārt, uzņēmējdarbības veikšanas brīvības efektīvai īstenošanai nepieciešams vismaz zināms šo dažādo sistēmu un noteikumu savstarpējas atzīšanas un koordinācijas līmenis. Šīs pieejas rezultāts ir tāds, ka judikatūra parasti ievēro valstu tiesības attiecībā uz sabiedrībām, neskatoties, vai tās pamatojas uz reālās juridiskās adreses teoriju vai uz reģistrācijas teoriju. Tomēr tajā pašā laikā uzņēmējdarbības veikšanas brīvības efektīva īstenošana nozīmē, ka nevienu no teorijām nevar piemērot līdz to galējai loģiskajai robežai — līdz šim brīdim labākais piemērs, iespējams, ir lieta *Überseering* [57].

31. Rezumējot, pamatojoties uz pašreizējām Kopienu tiesībām, manuprāt, nav iespējams argumentēt, ka dalībvalstis bauda pilnīgu brīvību noteikt "dzīvību un nāvi" sabiedrībām, kuras ir dibinātas saskaņā ar šo sabiedrību valsts tiesību aktiem, neskatoties uz to, kādas sekas tas atstāj uz brīvību veikt uzņēmējdarbību. Pretējā gadījumā dalībvalstīm būtu brīvas rokas, lai noteiktu "nāves spriedumu" sabiedrībai, kas ir dibināta saskaņā ar šīs valsts tiesību aktiem, tikai tādēļ, ka tā ir izlēmusi izmantot savu brīvību veikt uzņēmējdarbību. Īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem galvenās mītnes pārcelšana Kopienas ietvaros

54 — Skat. ģenerāladvokāta Darmona secinājumu iepriekš 37. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Daily Mail and General Trust* 9. punktu un tajā minēto judikatūru. Es detalizēti esmu analizējis Kopienu tiesību ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma principu savos secinājumos lietā C-255/02 *Halifax* u.c. (2006. gada 21. februāra spriedums, Krājums, I-1609. lpp.). Skat. arī Feria, R. Prohibition of abuse of (Community) law: The creation of a new general principle of EC Law through tax, *Common Market Law Review*, 45. sējums, 2008, 405.–408. lpp.

55 — Tiesību ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma princips tika nosaukts par "narkotiku, kas no pirmā acs uzmetiena izskatās nekaitīga, bet kurai var sekot ļoti nepatīkami blakus efekti" (Gutteridge, H. C. Abuse of Rights, 5. sējums, *Cambridge Law Journal*, 1933–1935, 22. un 44. lpp.). Tādēļ būtu prātīgi to piemērot ļoti piesardzīgi.

56 — "Nav tāda suverenitātes kodola, ko dalībvalsts varētu vērst kā tādu pret Kopienu." (Lenaerts, K. Constitutionalism and the many faces of federalism, *American Journal of Comparative law*, 38. sējums, 1990, 205. un turpmākās lpp., 220. lpp.). Skat., piemēram, 2005. gada 13. decembra spriedumu lietā C-446/03 *Marks & Spencer* (Krājums, I-10837. lpp., 29. punkts), 2007. gada 13. marta spriedumu lietā C-524/04 *Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation* (Krājums, I-2107. lpp., 25. punkts) (nodokļu tiesību jomā), 1997. gada 14. janvāra spriedumu lietā C-124/95 *Centro-Com* (*Recueil*, I-81. lpp., 25. punkts) (ārējās un drošības politikas jomā) un 2007. gada 11. decembra spriedumu lietā C-438/05 *The International Transport Workers' Federation* un *The Finnish Seamen's Union* (Krājums, I-10779. lpp., 40. punkts) (sociālās politikas jomā). Tiktāl, ciktāl šīs jomas ir dalībvalstu kompetencē, tām tomēr ir jāīsteno šī kompetence atbilstoši Kopienu tiesībām.

57 — Iepriekš minēta 44. zemsvītras piezīmē. Šī lieta attiecās uz Vācijas tiesību normām, saskaņā ar kurām tikai personām, kurām bija tiesībspēja, piemita procesuālā rīcībspēja un saskaņā ar kurām — strikti saskaņā ar "Sitztheorie" ("juridiskās adreses teorija") — sabiedrībām nepiemita tiesībspēja, ja vien to faktiskā adrese nebija Vācijā. Atbilstoši sprieduma 93. punkta redakcijai aizliegt procesuālo rīcībspēju sabiedrībai, kas atbilstoši ir reģistrēta citā dalībvalstī, kurā tai ir juridiskā adrese, "ir līdzvērtīgi pašas brīvības veikt uzņēmējdarbību noliegšanai", kuru nevar attaisnot, par pamatojumu minot vispārējo interešu apsvērumus.

var būt vienkāršs un efektīvs veids, kā uzsākt patiesu uzņēmējdarbību citā dalībvalstī bez nepieciešamības saskarties ar izmaksām un administratīviem šķēršļiem, kas saistīti ar uzņēmuma likvidāciju tā izcelsmes valstī un pēc tam dibināšanu pilnīgi no jauna galamērķa dalībvalstī. Turklāt, kā pareizi uzsvēra Komisija, sabiedrības likvidācija vienā dalībvalstī un pēc tam dibināšana no jauna saskaņā ar citas dalībvalsts tiesību aktiem var prasīt daudz laika, kurā attiecīgajai sabiedrībai var tikt liegta jebkāda darbība.

32. Tādējādi, pat ja ierobežojums brīvībai veikt uzņēmējdarbību šajā lietā tieši izriet no dalībvalsts noteikumiem par sabiedrību dibināšanu un darbību, ir jāuzdod jautājums, vai to var attaisnot, pamatojoties uz tādām vispārīgām sabiedrības interesēm [58] kā ļaunprātīgas vai krāpnieciskas rīcības novēršana [59] vai, piemēram, kreditoru, mazākumdalībnieku un darbinieku vai nodokļu dienestu interešu aizsardzība [60].

33. Ņemot vērā šīs intereses, būtu pieņemami, ka dalībvalstis paredz zināmus nosacījumus, pirms sabiedrība, kura ir dibināta saskaņā ar šīs valsts sabiedrību tiesībām, var pārcelt tās galveno mītni uz ārzemēm [61]. Piemēram, dalībvalsts varētu uzskatīt, ka tai vairs nebūs iespējams efektīvi kontrolēt attiecīgo sabiedrību, un tādēļ noteikt, lai sabiedrība groza savus statūtus un beidz pilnībā būt pakļauta tām sabiedrību tiesībām, saskaņā ar kurām tā tika dibināta [62].

34. Tomēr šajā gadījumā nav šāda situācija. Apskatāmie noteikumi pilnībā liedz sabiedrībai, kas dibināta saskaņā ar Ungārijas tiesībām, pārcelt savu galveno mītni uz citu dalībvalsti. Ungārijas tiesības, kā tās piemēro komerctiesa, neparedz nosacījumus šādai pārcelšanai, bet tā vietā paredz, ka sabiedrība ir jālikvidē. Vēl jo vairāk tādēļ, ka Ungārijas valdība nav sniegusi nekādu pamatojumu, ir grūti iedomāties, kā šāds "atklāts brīvības veikt uzņēmējdarbību noliegums" [63] varētu būt nepieciešams sabiedrības interesēs [64].

58 — 1995. gada 30. novembra spriedums lietā C-55/94 *Gebhard* (*Recueil*, I-4165. lpp., 37. punkts), iepriekš 36. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *CaixaBank*, 11. punkts, un 2008. gada 28. februāra spriedums lietā C-293/06 *Deutsche Shell* (Krājums, I-1129. lpp., 28. punkts).

59 — Iepriekš 35. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Cadbury Schweppes* un *Cadbury Schweppes Overseas*, 51.–55. punkts.

60 — Iepriekš 44. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Überseering*, 92. punkts, un iepriekš 7. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *SEVIC Systems*, 28. punkts.

61 — Pēc analoģijas skat. Padomes 2001. gada 8. oktobra Regulu (EK) Nr. 2157/2001 par Eiropas uzņēmējsabiedrības (*SE*) statūtiem (OV L 294, 1. lpp.).

62 — Kā tas ir, piemēram, saskaņā ar Regulas Nr. 2157/2001 izveidoto sistēmu.

63 — Iepriekš 44. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Überseering*, 93. punkts.

64 — Skat. arī iepriekš 7. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *SEVIC Systems*, 29. un 30. punkts.

35. Tādēļ es ierosinu, lai Tiesa sniedz šādu atbildi uz iesniedzējtiesas uzdoto ceturto jautājumu: "EKL 43. un 48. pants nepieļauj valsts noteikumus, kuri saskaņā ar šīs valsts tiesībām dibinātai sabiedrībai padara neiespējamu pārcelt tās galveno mītni uz citu dalībvalsti."

III — Secinājumi

36. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es iesaku Tiesai uz *Szegedi Ítélőtábla* uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) tādā situācijā kā pamata prāvā apelācijas instances tiesa var uzdot Tiesai jautājumus prejudiciāla nolēmuma sniegšanai apelācijas procesa stadijā par zemākas instances tiesas lēmumu, ja nedz zemākas instances tiesas process, nedz apelācijas process nav noticis saskaņā ar sacīkstes principu;

2) fakts, ka pārsūdzība par valsts tiesas lēmumu var būt vienīgi par tiesību jautājumiem un tai automātiski nav apturoša spēka, nenozīmē, ka uz šo tiesu attiecas EKL 234. pantā paredzētie pienākumi;

3) EKL 234. pants liedz piemērot valsts tiesības, saskaņā ar kurām valsts tiesas var būt spiestas apturēt vai atsaukt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu;

4) EKL 43. un 48. pants nepieļauj valsts noteikumus, kuri saskaņā ar šīs valsts tiesībām dibinātai sabiedrībai padara neiespējamu pārcelt tās galveno mītni uz citu dalībvalsti.